

Xavier Oriol Solé-Senan, Alejandro Juárez-Escario, César del Arco García, Joan Pedrol Solanes, Josep Antoni Conesa Mor

Departament d'Hortofructicultura,
Botànica i Jardineria. ETSEA.
Universitat de Lleida.

Vegetació dels hàbitats d'interès comunitari (HIC) de l'espai d'Utxesa-Secà i rodalies

---

pàg. 147-151

RESUM

Es presenta una llista detallada del conjunt d'hàbitats d'interès comunitari (HIC) inclosos en la Directiva 92/43/CEE presents en l'espai d'interès natural d'Utxesa-Secà i rodalies. La descripció de cada hàbitat inclou un llistat de les espècies diagnòstic i un llistat dels *syntaxa* que habitualment els integren.

ABSTRACT

A check-list of the habitats of Community Interest under the Habitats directive 92/43/CEE within Utxesa-Secà is presented. The description of each habitat includes a list of the most outstanding species and a list of the *syntaxa* that can be found in them.

PARAULES CLAU

hàbitat d'interès comunitari, vegetació, Utxesa.

KEYWORDS

habitat of Community Interest, vegetation, Utxesa.

INTRODUCCIÓ

Els hàbitats d'interès comunitari

La Directiva d'hàbitats (Directiva 92/43/CEE) defineix l'hàbitat natural com aquelles «zones terrestres o acuàtiques diferenciadas por sus características geográficas, abióticas y bióticas, tanto si son enteramente naturales como seminaturales» (CONSELL D'EUROPA 1992: 8). D'aquests hàbitats, considera que són d'interès comunitari (HIC) aquells que compleixin alguna d'aquestes característiques:

- Que estiguin amenaçats de desaparició en la seva àrea de distribució natural.
- Que tinguin una àrea de distribució reduïda, a causa de la seva regressió o per les característiques intrínseques de l'hàbitat.
- Que siguin exemples representatius d'una o de diverses de les regions biogeogràfiques presents a la Unió Europea (UE).

Els estats membres de la UE han de garantir, mitjançant la seva inclusió a Natura 2000, la conservació de mostres significatives d'aquests hàbitats que n'assegurin la conservació a tot el territori de la UE.

El territori

El pantà d'Utxesa-Secà se situa al baix Segrià (Torres de Segre, Sarroca, Aitona). Comprèn una extensa àrea humida i retalls dels relleus tabulars que limiten l'espai humit, especialment els situats al nord (erms de Carrassumada) i a l'est (erms de Sunyer). L'àrea humida està constituïda per l'embassament principal, el pantà d'Utxesa-Secà, i altres petits pantans de dimensions més petites situats al sud com el de Ximo i Burgebut. Els pantans se situen entre els 130 i 145 metres d'altitud mentre que els turons que els envolten no superen, a excepció del de Carrassumada, els 200 metres.

Tota l'àrea embassada és de caràcter artificial. Va ser construïda l'any 1914 a fi de servir de nivell de regulació del canal de Seròs, de manera que es varen aprofitar un seguit de valls àmplies de fons pla que menaven al Segre (valls de Secà i Major o d'Utxesa) en el pantà principal, on es construï amb pedra i terra un seguit de tanca-ments. La profunditat màxima en el moment de la construcció era de 28 metres, amb una capacitat màxima de 4 hm³ i una superfície negada de 240 hectàrees. El canal de Seròs deriva aigua del Segre al nord de la ciutat de Lleida i té un recorregut de 27 km fins a la presa de Carratalà, al terme d'Aitona, on hi ha la central hidroelèctrica, en la qual les aigües tornen a incorporar-se al Segre. En els darrers 5 km es troba tot el complex de pantans d'Utxesa-Secà.

Aquest complex d'espais humits i relleus propers forma part des de l'any 1992 de l'espai natural d'Utxesa, catalogat dins el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) (DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT 1996). L'any 1990 tot aquest territori ja havia estat declarat Reserva Natural de Fauna Salvatge.

Aquest complex d'espais humits i els relleus propers formen part d'un espai natural protegit de 3.807,6 hectàrees catalogat dins el PEIN i que inclou 264,76 hectàrees de Reserva Natural de Fauna, declarada l'any 1990 amb anterioritat al Pla. L'any 2006, per acord de Govern, aquest espai i altres propers s'integren a l'espai ZEPa-LIC Secans del Segrià i Utxesa.

Valors naturals

Utxesa-Secà reuneix un conjunt notable de sistemes naturals de característiques singulars i fins i tot contraposades. Per una banda, en els turons i les zones allunyades de l'aigua hi són representats hàbitats que acullen una flora de tendència estèpica i comunitats vegetals singulars, poc representades en el conjunt català, com ho són els matollars i els pradells halòfils a les cues dels pantans. Per l'altra, en els marges entollats i humits són presents hàbitats que aixopluguen una flora i unes comunitats vegetals que sorprenen el visitant pel caràcter exuberant que mostren més propis de zones frescals i de terres de clima humit.

La vegetació

La vegetació potencial del territori correspondria a la màquia de garric i arçot (*Rhamno lycioidis-Quercetum cocciferae subass.*

cocciferetosum), continuació d'aquella que s'estén per les terres semiàrides de la depressió mitjana de l'Ebre. L'extrem sud-occidental del territori pertanyeria a la màquia de garric i arçot amb llentiscle (*Rhamno lycioidis-Quercetum cocciferae subass. pistacietosum lentisci*), formació molt més densa que pot incorporar un estrat discontinu de pi blanc (*Pinus halepensis*).

Pel que fa a la vegetació actual, la màquia hi és pràcticament absent. Només en resten alguns claps, ja que, tret de les àrees on els sòls són salins o on els turons tenen costers molt inclinats, la resta del territori és conreat.

Pel que fa a la vegetació permanent, aquesta se situa en les cues dels embassaments i en les fondalades mal drenades on es fa una vegetació halòfila integrada per matollars de salats (*Suaedetum braunblaquetii*) i ensopegueres (*Limonietum*), jonqueres higrohalòfiles (*Schoeno nigricantis-Plantaginetum crassifoliae*) i pradells. En algunes cues dels pantans s'hi fan gramenets alts de cesquera i xisca (*Equieto ramissinsom-Saccharetum ravennae*), tamarigars (*Tamaricetum canariensis*) i, en alguns segments dels pantans, el bosc de ribera, integrat per l'albereda continental (*Rubio tinctorium-Populetum albae*), es troba representat.

Als turons veïns predomina la brolla de romaní i maleïda (*Rosmarino officinalis-Linetum suffruticosi*) o la brolla de romaní i esteperola (*Genisto biflorae-Cistetum clusii*), i les restes de la màquia continental de garric i arçot (*Rhamno lycioidis-Quercetum cocciferae*) a la part alta d'aquests relleus. Als vessants orientats al nord, es fan els llistonars (*Ruto angustifolii-Brachypodietum retusi*) i, als vessants exposats al sud, els espartars (*Delphinio gracile-Lygeetum sparti*).

Els matollars nitrohalòfils de siscall i botja pudent (*Salsolo vermiculatae-Artemisietum herba-albae*) predominen en la part baixa dels costers orientats als pantans. Són el testimoni de la pressió suportada pels efectes de la pastura durant segles.

OBJECTIUS

Els objectius d'aquest treball són:

- Enumerar el conjunt d'hàbitats d'interès comunitari (HIC) presents en l'espai natural d'Utxesa i rodalies.
- Descriure cadascun d'aquests hàbitats amb un llistat de les espècies diagnòstic i els sintaxa que s'hi poden trobar.

Pel que fa a la vegetació actual, la màquia hi és pràcticament absent. Només en resten alguns claps, ja que, tret de les àrees on els sòls són salins o on els turons tenen costers molt inclinats, la resta del territori és conreat

MATERIALS I MÈTODES

S'enumeren els hàbitats d'interès comunitari (CONSELL D'EUROPA 1992) representats a l'espai d'Utxesa-Secà, mitjançant el codi i el nom.

Cada hàbitat es descriu breument i s'indiquen les espècies diagnòstic que ajuden a identificar-lo. Per a algunes d'aquestes espècies s'aporta informació addicional mitjançant lletres a manera de superíndex (C: característica; D: dominant; S: significativa). Una espècie és característica quan per si sola quasi és suficient per poder definir un hàbitat. És dominant si és la que aporta la major part de la biomassa o si és molt abundant en l'hàbitat. Finalment, és significativa quan la planta té un valor addicional pel fet de tractar-se d'un endemisme o tenir una àrea de distribució molt restringida. També es relacionen a nivell d'associació o subassociació les comunitats vegetals que caracteritzen o identifiquen l'hàbitat.

RESULTATS I DISCUSSIÓ

Es presenta el llistat dels HIC amb el seu codi segons la Directiva Hàbitats. Els hàbitats s'agrupen segons la seva similitud i inclouen el número identificatiu i el nom específic associat a l'hàbitat recollit en la Directiva Hàbitats. A més a més, per al conjunt d'hàbitats que són prioritari per a la conservació s'ha afegit (*) després del seu número identificador. No s'ha inclòs l'hàbitat d'estanys naturals eutròfics amb vegetació natant (*Hydrocharition*) o poblaments submersos d'espigues d'aigua (*Potamion*) perquè a Utxesa no són d'origen natural.

Maresmes, prats halòfils i matollars mediterranis continentals halòfils i gipsòfils

1310 comunitats de *Salicornia* i altres plantes anuals, colonitzadores de sòls argilosos o arenosos salins (fig. 1)

Descripció: Hàbitat caracteritzat per l'aspecte de pradells de plantes herbàcies anuals carnosos (*Salicornia*) i no carnosos que es desenvolupen en sòls humits o entollats d'aigua salada, poc nitrificats, i que s'assequen a mitjan primavera.

Espècies diagnòstic: *Aizoon hispanicum*^S, *Frankenia pulverulenta*^{CD}, *Parapholis incurva*, *Salicornia patula*^{CD}, *Spergularia diandra*, *Suaeda spicata*.

Comunitats vegetals: *Aizoo hispanici Suaedetum splendidis* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958; *Parapholido incurvae-Frankenietum pulverulentae* Rivas-Martínez ex Castroviejo i Porta 1976; *Polypogono maritimi Hordeetum marini* Cirujano 1981; *Suaedetum braun-blanquetii* Br.-Bl. in Br.-Bl., Font Quer, G. Br.-Bl., Frey, Jansen i Moor 1936 corr. O. Bolòs 1997 subas. *frankenietosum pulverulentae* Conesa 2001; *Suaedo braun-blanquetii-Salicornietum patulae* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958 corr. Rivas-Martínez 1991.

Fig. 1 - Comunitats de *Salicornia* i altres plantes anuals, colonitzadores de sòls argilosos o arenosos salins

1410 prats i jonqueres halòfils mediterranis (*Juncetalia maritimi*)

Descripció: Jonqueres halòfiles o subhalòfiles altes i localment denses que es desenvolupen en sòls amb una alta concentració de sals i que romanen entollats la major part de l'any o, si més no, humits.

Espècies diagnòstic: *Elymus* sp. pl., *Inula crithmoides*^C, *Juncus maritimus*^{CD}, *Juncus acutus*^{CD}, *Linum maritimum*^C, *Puccinellia* sp.

Comunitats vegetals: *Soncho crassifolii Juncetum maritimi* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

1420 matollars halòfils mediterranis i termoatlàntics (*Sarcocornetea fruticosae*) (fig. 2)

Descripció: Matollar poc dens i obert, caracteritzat per la dominància del salat (*Suaeda vera* subsp. *braun-blanquetii*) que es desenvolupa en sòls salins de les valls seques i a les cues dels pantans, no gaire lluny de l'aigua, sotmesos a entollament temporal reduït.

Espècies diagnòstic: *Hymenolobus procumbens*, *Spergularia marina*^C, *Spergularia maritima*, *Sphenopus divaricatus*, *Suaeda vera* subsp. *braun-blanquetii*^{CD}, *Limonium delicatulum* subsp. *latebracteatum*^S.

Comunitats vegetals: *Suaedetum braun-blanquetii* Br.-Bl. in Br.-Bl. et al. 1936 corr.

Fig. 2 - Matollars halòfils mediterranis i termoatlàntics (*Sarcocornetea fruticosae*)

1430 matollars halonitròfils (*Pegano-Salsoletea*) (fig. 3)

Descripció: Comunitats arbustives baixes de caràcter halòfil i nitròfil en les quals dominen arbustos de color cendrós, per bé que, depenent de les precipitacions primaverals, poden incorporar algunes plantes anuals procedents dels hàbitats adjacents.

Espècies diagnòstic: *Artemisia herba-alba*^{CD}, *Atriplex halimus*^{CD}, *Camphorosma monspeliaca*^C, *Lepturus incurvus*, *Malcolmia africana*, *Marrubium alysson*^C, *Orobancha cernua*^{CS}, *Peganum harmala*^C, *Salsola vermiculata*^{CD}, *Schismus calycinus*^C.

Comunitats vegetals: *Artemisio valentinae-Atriplicetum halimi* Laorga & Belmonte in Belmonte & Laorga 1987; *Salsolo vermiculatae-Artemisietum herbae-albae* (Br.-Bl. i O. Bolòs 1958) O. Bolòs 1967.

Fig. 3 - Matollars halonitròfils (*Pegano-Salsoletea*)

1510* Estepes salines mediterrànies (*Limonietalia*) (fig. 4)

Descripció: Caracteritzades per allotjar formacions de plantes perennes rosulades que es desenvolupen sobre sòls temporalment humits, però que es caracteritzen per contenir abundants concentracions de clorurs i sulfats. Aquests sòls romanen secs a l'estiu i hi apareixen eflorescències salines que formen crostes de sal gruixudes.

Espècies diagnòstic: *Limonium catalaunicum*^S, *Limonium delicatulum subsp. latebractetum*^{CD}, *Limonium tournefortii*^{CS}, *Suaeda vera subsp. braun-blanquetii*.

Comunitats vegetals: *Limonietum latebracteati* Br.-Bl. & O. Bolòs 1958 corr. Alonso i De la Torre 1999.

Fig. 4 - Estepes salines mediterrànies (*Limonietalia*)

1520* vegetació gipsícola ibèrica (*Gypsophiletalia*)

Descripció: Brolla, més rarament timoneda en aquest espai, format per arbustos gipsícoles, per bé que els sòls solen tenir una crosta de líquens crustacis i esquamulosos. En el territori té caràcter local, ja que només es presenta quan en els materials argil·lollimosos apareixen filades de guix.

Espècies diagnòstic: *Gypsophila struthium subsp. hispanica*^C, *Herniaria fruticosa*^C, *Ononis tridentata*^{CD}.

Comunitats vegetals: *Ononidetum tridentatae* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

Matollars arborescents mediterranis, garrigues i ginestars

5210 màquies i garrigues amb *Juniperus* spp. arborescents, no dunars

Descripció: Hàbitat caracteritzat per sustentar comunitats arbustives calcícoles d'òptim continental, amb grans arbustos representats pel coscoll (*Quercus coccifera*), la savina (*Juniperus phoenicea*), l'arç negre (*Rhamnus lycioides*) i el càdec (*Juniperus oxycedrus*) i, en ocasions, fins i tot el pi blanc (*Pinus halepensis*). Només apareix representat en l'extrem sud-oriental, per bé que té continuïtat, tot i que fora de l'espai.

Espècies diagnòstic: *Asparagus acutifolius*^C, *Ephedra nebrodensis*^{CS}, *Juniperus oxycedrus*, *J. phoenicea*^{CD}, *Pinus halepensis*, *Pistacia lentiscus*^C, *Rhamnus lycioides*^{CD}, *Rubia peregrina*^C, *Quercus coccifera*^{CD}.

Comunitats vegetals: *Rhamno lycioides-Quercetum cocciferae* Br.-Bl. i O. Bolòs 1954 subas. *pistacietosum lentisci* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

5330 matollars termomediterranis i predesèrtics

Descripció: Hàbitat caracteritzat per sustentar poblacions de ginesta vimetera (*Retama sphaerocarpa*), les quals esdevenen unes formacions arbustives altes i poc denses acompanyades en el territori per plantes d'hàbitats nitrohalòfils. Té caràcter local en el territori, ja que es restringeix a terrasses fluvials altes desmantellades i marges de camins.

Espècies diagnòstic: *Retama sphaerocarpa*^{CD}, *Mercurialis tomentosa*, *Artemisia herba-alba*.

Comunitats vegetals: No hi ha cap comunitat vegetal definida.

Pastures seminaturalis i humides

6220 * prats mediterranis rics en anuals, basòfils (*Thero-Brachypodietalia*) (fig. 5)

Descripció: Formacions gramínoides perennes denses i de caràcter xerofític que van acompanyades de plantes anuals i algunes mates. Es desenvolupen en costers de sòls

relativament profunds, ben estructurats i amb abundància de carbonat càlcic.

Espècies diagnòstic: *Allium sphaerocephalon*, *Alyssum simplex*, *Brachypodium retusum*^{CD}, *Eryngium campestre*, *Picris hispanica*^{CS}, *Phlomis lychnitis*^C, *Ruta angustifolia*^C.

Comunitat vegetal: *Ruta angustifoliae-Brachypodietum ramosi* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

Fig. 5 - Prats mediterranis rics en anuals, basòfils (*Thero-Brachypodietalia*)

6420 jonqueres i herbassars gramínoides humits, mediterranis, del *Molinio-Holoschoenion*

Descripció: Jonqueres i herbassars alts que es desenvolupen en sòls entollats gairebé tot l'any en la proximitat de l'aigua dels pantans.

Espècies diagnòstic: *Cirsium monspessulanum*^{CD}, *Juncus subnodulosus*^C, *Pulicaria dysenterica*^{CD}, *Scirpus holoschoenus*^{CD}, *Sonchus maritimus*^C, *Tetragonolobus maritimus*.

Comunitats vegetals: *Holoschoenetum vulgaris* Br.-Bl. ex Tchou 1948; *Inulo viscosae-Schoenetum nigricantis* Br.-Bl. 1924.

Torberes basòfiles

7210* aiguamolls calcaris amb mansega (*Cladium mariscus*)

Descripció: Canyissars d'aigües dolces o poc salines, acompanyats per la mansega (*Cladium mariscus*), localment dominant, que es desenvolupen en els marges de determinats segments del perímetre dels pantans de l'espai.

Espècies diagnòstic: *Cladium mariscus*^{CD}, *Lysimachia vulgaris*, *Mentha aquatica*, *Phragmites australis*^{CD}.

Comunitats vegetals: *Soncho maritimi-Cladietum marisci* (Br.-Bl. i O. Bolòs 1958) Cirujano 1980.

Bosc caducifolis mediterranis i submediterranis

92A0 alberedes, salzedes i altres boscos de ribera

Descripció: Bosc caducifoli alt integrat per diverses espècies de *Populus* i *Salix*, que es desenvolupa, molt localitzat, en segments curts i de poca amplària a la vora dels embassaments. Sol incorporar algunes espècies exòtiques de caràcter invasor.

Espècies diagnòstic: *Humulus lupulus*, *Clematis vitalba*, *Populus alba*^{CD}, *P. nigra*^{CD}, *Rubus caesius*, *Salix alba*^{CD}.

Comunitats vegetals: *Rubio tinctorum-Populetum albae* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

92D0 bosquines i matollars meridionals de rambles, rieres i llocs humits (*Nerio-Tamaricetea*)

Descripció: Formacions arbustives de tamaris (*T. canariensis*) i gramenets alts de cesquera i xisca que solen formar una sanefa estreta i d'escassa superfície en algunes valls i barrancs de flux intermitent, però sempre en sòls humits i salins.

Espècies diagnòstic: *Agrostis stolonifera*, *Imperata cylindrica*^C, *Inula crithmoides*, *Phragmites australis*, *Polypogon monspeliensis*, *Suaeda vera* subsp. *braunblanquetii*, *Saccharum ravennae*^{CD}, *Tamarix canariensis*^{CD}.

Comunitat vegetal: *Agrostio stoloniferae-Tamaricetum canariensis* Cirujano 1981; *Equiseto ramosissimii-Erianthetum ravennae* Br.-Bl. i O. Bolòs 1958.

CONCLUSIONS

En el conjunt de la zona d'estudi s'han localitzat fins a tretze hàbitats d'interès comunitari dels quals quatre són prioritari. Aquests resultats destaquen la singularitat d'Utxesa com a refugi d'hàbitats no només d'interès comunitari, sinó també prioritari.

BIBLIOGRAFIA

CONSELL D'EUROPA (1992): Consell d'Europa, «Directiva 92/43/CEE del Consejo de 21 de mayo de 1992 relativa a la conservación de los hábitats naturales y de la fauna y flora silvestres», *Diario Oficial de las Comunidades Europeas*, L 206, 22 de juliol de 1992, p. 7-50.

DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT (1996): Departament de Medi Ambient, *Pla d'espais d'interès natural*, Barcelona, Direcció General del Patrimoni Natural.